

ZA DOSEGO NAŠIH JEZIKOVNIH IN SOCIALNIH PRAVIC

V skupnih nastopih je rešitev splošnih interesov Slovencev naše dežele

Tu je mesto vseh 150 komunskih in vaških svetovalcev Furlanske Slovenije — Dost z uboganjem proti našim interesom!

Slovenci pod Italijo v tržaški, gorški in videmski provinci čutijo, da so enota, da imajo skupne poglavitne interese. Doslej so za skupne interese Slovencev v teh treh pokrajinah nastopali slovenski in tudi nekateri italijanski res demokratični listi, za slovenske skupne interese so se zavzemale različne slovenske politične organizacije in v zadnjem času tudi nekatere italijanske politične stranke, ki jim demokratična enakopravnost in enakopravnost narodov ter italijanska ustava (člen 6) niso prazna beseda in politična fraza.

Pred kratkim pa so se začeli zbirati skupaj, se posvetovati in zavzemati enotno stališče do skupnih slovenskih problemov tudi izvoljeni slovenski župani, pokrajinski in občinski svetovalci.

Prvič se je zgodilo, da prihajajo na ta skupna zborovanja tudi izvoljeni občinski svetovalci iz Furlanske Slovenije. Prišlo bi jih še več, če ne bi bil vkoreninjen v večini naših občinskih svetovalcev strah pred vsakokratnimi vladnimi zastopniki v raznih upravnih forumih. Ugotovila pa je javnost v videmski pokrajini, da se večina naših izvoljenih zastopnikov v občinah Furlanske Slovenije strinja s tem slovenskim sodelovanjem izvoljenih zastopnikov Furlanske Slovenije. Ti prvi naši zastopniki na skupnem zborovanju slovenskih predstavnikov morajo prestatiti zaradi tega veliko krivičnih napadov. Nekateri jih napadajo iz neznanja, nekateri, posebno v vrstah nacionalističnih nasprotnikov pa iz starega sovraštva proti vsemu, kar je slovenskega. Na-

ši prvi zastopniki na skupnih slovenskih zborovanjih so teh napadov že navajeni in jih ti napadi ne bodo odvrnili od pravilne poti za resnično in edino pravilno zaščito pravih slovenskih interesov. Trdno so pravičani, da bodo v kratkem sledili njihovem zgledu vsi pravi zastopniki slovenskih interesov v Furlanski Sloveniji.

Kar se je doslej dogajalo s slovenskimi izvoljenimi ljudskimi zastopniki v Furlanski Sloveniji, je naravnost sililo naše ljudi poiskati si vsi v družbi vseh slovenskih zastopnikov pravo pot za zaščito interesov Slovencev v Furlanski Sloveniji. Nekaj sramotnega je bilo, kako so naš 150 slovenskih izvoljenih zastopnikov v občinah Furlanske Slovenije izkoriščali, naravnost poganjali v boj proti interesom slovenskega ljudstva, ki jih je izvolilo. Posamezni višji zastopniki vladnih strank v Furlanski Sloveniji, zlasti posamezni poslanci in senatorji, v prejšnjih letih pa celo temni elementi idej preživelega fašističnega režima, so komandirali, da so se morali zbrati ali v Špetru, najbolj pogosto v Čedadu, Vidmu in drugod

naši slovenski občinski zastopniki in poslušati ter slepo ubogati, kar so jim politični zastopniki ukazovali v interesu svojih vladnih strank, da več takšnih nestrpnih nacionalističnih parol, ki so škodljive življenjskim interesom Slovencev v videmski pokrajini.

Izbrabili so preprosto zaupljivost naših skromnih, ponižnih in brez potrebe preplašanih občinskih zastopnikov, češ da bo vplivno-t vladnega poslanca ali senatorja koristila vsaj v materialnih interesih naših pasivnih ljubovskih dolin ob Nadiži, Teru in v Reziji. Kaj je prinesla ta naivna, slepa ubogljivost naših občinskih zastopnikov do vladnih političnih motenj, je vsakomur sedaj očitno po petnajstih letih političnega uboganja, po tolikih letih manevrov.

Sami se že ti naši politični strahopetci sprašujejo ali se je to uboganje, to delovanje proti samim sebi, ta politični avtolezionizem izplačal? Ali lahko pokažejo, da se je zaradi njih uboganja, zaradi zaničevanja samega sebe en sam naš človek pošteno zaposlil, da bi enega samega človeka zadržali od emigrantskega dela, da bi se standard življenja povečal pri nas vsaj za en sam odstotek? Ne in ne, stokrat ne! Nasprotno naše vasi so v teh petnajstih letih še bolj propadle, še bolj se je celotna Furlanska Slovenija v svoji kmetijski produktivnosti poslabšala, še

slabše funkcionirajo naše občine, še bolj so zadolžene in vsi načrti o omaganju pasivnih krajev in ljubovskih krajev so se pokazali popolnoma jalovi.

Vsi ti sestanki pod egido vladnih poslancev v Čedadu ali kjerkoli so prava zborovanja mešetarjev, ljudji, ki jih luna trka. Ne oni sami, ne ljudje, ki so jih izvolili, nitiče nimajo od tega koristi.

Ta politični oportunisti pa več oportunitizem, ampak je čista škoda v vsakem pogledu.

Bolje je, možato nastopati, kot to delajo vsi slovenski izvoljeni zastopniki Tržaškega, Goriškega in Furlanskega, za splošne slovenske interese. Velik del italijanske politične javnosti podpira predloge slovenskih zastopnikov in sama vlada v Rimu jih mora upoštevati.

Zato pozdravljamo skupna zborovanja slovenskih zastopnikov, zato cenimo njihove predloge glede razširjenja slovenske šole na videmsko provinco in stališče glede letošnjega popisa prebivalstva, glede avtonomije dežele Furlanija-Juljska krajina in končno glede umetnega z državnim denarjem podprtega naseljevanja italijanskega življa v slovenskih krajih Tržaškega in Goriškega. Slovenski interesi so enotni. Naši zastopniki bodo podpirali skupne slovenske interese in s tem tudi svoje.

Komuni naj postavijo fundamente za industrializacijo naših krajev

Industrialci sami ne bodo prišli v naše kraje in ne bodo napravili pri nas nobenih industrij. Vserod jih vabijo. Kdo pa jih pri nas? Ali smo že kaj naredili, da bi se pri nas vedla kakšna industrija? V Vidmu delajo na splošno za celo videmsko provinco predloge za olajšavo, za kontingente, za IRI, za zakone kot v Južni Italiji, toda nikoli nič ne dosežejo in tudi ne bodo tako kmalu dosegli. To dela namreč tudi ostalih 99 italijanskih provinc in zakaj bi prav Furlaniji morali dati, ko pa ima v tem pogledu najbolj nerodno parlamentarno delegacijo. Petnajst

Governo ne daje in ne bo dajal nobenih olajšav in pomoči Furlaniji, zaki so naši deputati neka-pani in zaki cela Italija uče po pomoči!

let jih imamo na probi, in so se zelo slabo izkazali.

Torej Videm nam ne more in ne zna pomagati in industrialci niso takšni gardelini, da bi prišli v mreže naših demokratiziranih delat fabrike pri nas.

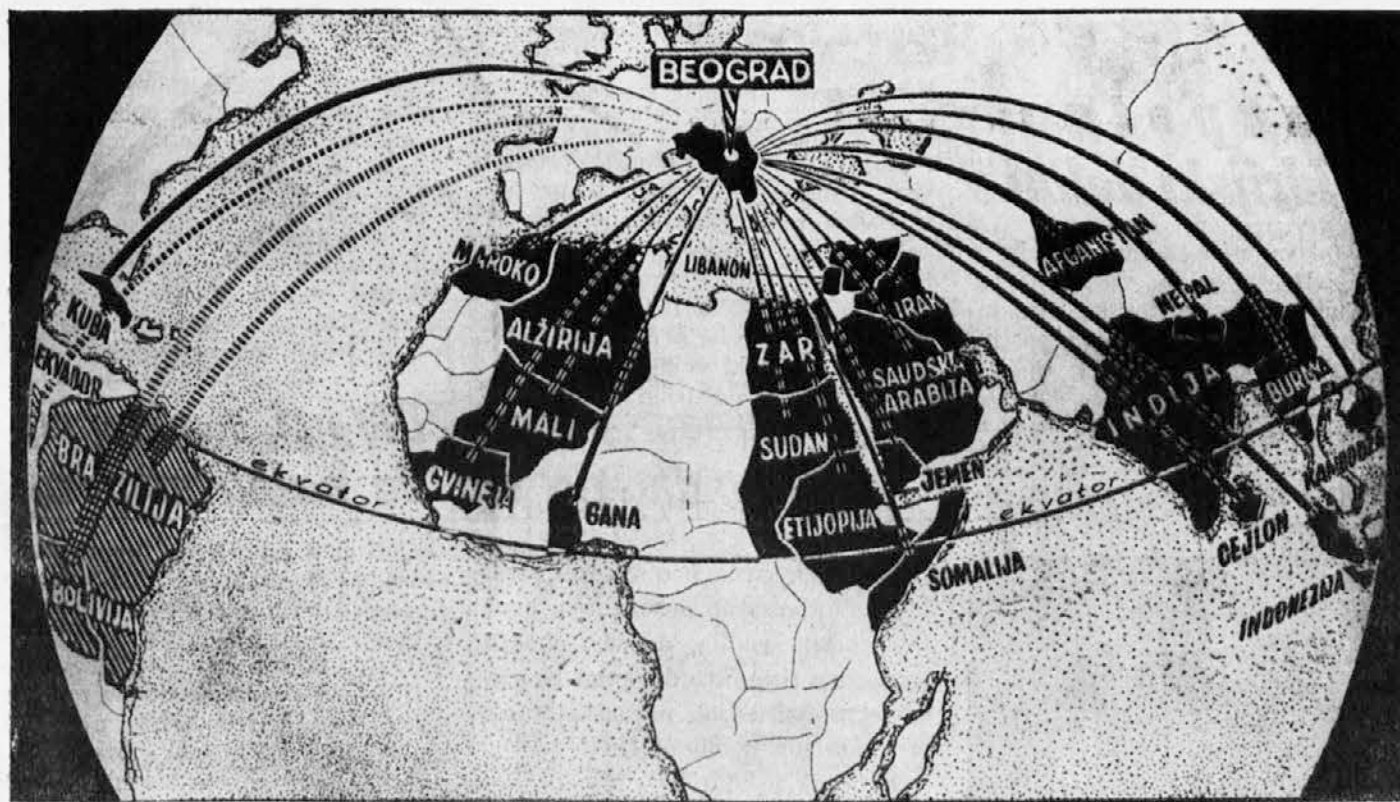
Začeti moramo sami, začeti morajo naše občine. Nekaj naših občin kot na primer Špeter, sv. Lenart, Sovodnje, Podbonesec se morajo med seboj sporazumeti prvo za zemljišča, kjer naj bi stala industrija, druga pa da ne bi bila spekulacija s temi zemljišči. Doseči bi morali od vlade juridično priznanje, da bi lahko ekspropriirali zemljišča za industrijo. Seveda se te naše občine ne bi smele prepirati med seboj, kje naj bi stali industrijski impianti, ampak bi morali določiti takšne terene, ki so najbližje železnici, avtocesti in sploh prometnim sredstvom. Mi mislimo, da bi bil od vseh krajev v nadiških dolinah Špeter najprimernejši. Glede Špetra bi se morale naše občine zediniti in ga nato podpirati, ker če Špeter dobi industrijo, bodo hodili tja na delo delavci iz vseh naših občin in bi imeli od tega dobiček ne samo Špeter, ampak tudi druge občine.

Ko se občine zedinijo na enem kraju, morajo doseči, da bodo same in še s kakšno drugo pomočjo dobile vodo, luč, svetlobo, potrebne ceste do objektov in število sposobnih delavcev, ki bi delali v tovarni. Imamo precej ljudi, ki so se v emigraciji specializirali v raznem delu, in ki bi bili pripravljeni delati doma, če ne bo delo preveč daleč od stanovanja.

Konkretno je treba začeti delati, biti sporazumni med seboj v vseh občinah in tako pripravljati teren, kamor bodo industrialci radi prišli, če bodo videli, da so prve priprave že končane. Tehnične priprave, načrte lahko napravijo tehnični uradi pri provinci.

Vlada Furlaniji ne daje in ne bo dajala nobenih olajšav in pomoči, ker so naši vladni parlamentarci nesposobni in ker cela Italija kriči, po pomoči. Sami moramo pripraviti tla, spianirati vse potrebno za industrijo. Te predpriprave lahko napravijo občine. Če ne napravijo, je eden dokaz več za njihovo nesposobnost in da je treba z njimi pomesti.

Konferenca izvenblokovskih držav - Conferenza di Belgrado dei Paesi fuoriblocco

Prvega septembra se bo začela v Beogradu konferenca izvenblokovskih držav. Konferenci se je prijavilo 24 držav: Sudan, Tunizija, Združena arabska republika, Jemen, Jugoslavija, Afganistan, Alžirja, Burma, Kambodža, Cejlon, Kuba, Ciper, Etiopija, Gana, Gvineja, Indija, Indonezija, Irak, Libano, Mali, Maroko, Nepal, Saudova Arabija in Somalija. Kot opazovalci pa bodo navzoči predstavniki še treh držav: Brazilija, Ekvador in Bolivija.

Il primo settembre inizierà a Belgrado la conferenza dei Paesi fuori dei blocchi. Hanno dato la loro adesione alla conferenza 24 nazioni: Sudan, Tunisia, Repubblica Araba Unita, Jemen, Jugoslavia, Afghanistan, Algeria, Burma, Cambogia, Ceylon, Cuba, Cipro, Etiopia, Ghana, Guinea, India, Indonesia, Irak, Libano, Mali, Marocco, Nepal, Arabia Saudita e Somalia. Come osservatori parteciperanno altre tre nazioni: Brasile, Ecuador e Bolivia.

Kje so slovenski «laureati»?

«Gazzetta Ufficiale» je publicirala imena tistih laureatov iz Furlanije, ki so naredili državni izpit za leto 1957 in 1958. Zdaj vemo, da bo 86 laureatov iz Furlanije delalo kot zdravniki kirurgi, farmacisti, kemiki, inženirji, arhitekti, agronomi, gozdni strokovnjaki, živinozdravniki in komercialisti. Žalostno je, da med njimi ni skoraj nobenega Slovence iz Furlanske Slovenije. Pač je eden sam in sicer živinozdravnik, toda tega skoraj ne moremo šteti za «Slovencja», ker je pisal v neki videmski žurnal, da pri nas ni Slovencev.

Ni dobro, da nimamo svojih intelektualcev. Prej smo imeli dosti duhovnov, zdaj pa jih je vsako leto manj, ker ta mladi ne čutijo vokacije. Morali bi imeti iz naših krajev naše dobre in zavedne zdravnike, veterinarje, farmaciste, agronome, inženirje, ki bi pomagali našim ljudem bolj kot pa tisti, ki ne znajo našega jezika in ki niso od tu doma. Domači naši laureati bi se bolj zavzeli za našega človeka: v špeditu, če bi imeli tam našega zdravnika, pri živini, če bi imeli zavednega veterinarja, pri raznih planih, če bi imeli svoje domače agronome in inženirje.

Iz Krnatske doline

Za Torlan, tikerega itako ljepo opisuje Ippolito Nievo u svojim romanu «Il Conte Pecoraio» anu tike-rega stuoljetnico smarti slavimo (festeggiamo) jušto ljetos, ne moremo rejči donàs, ke to je «un piccolo compendio dell'universo», tej ke ga kliče skupno z ostalo Furlanijo škritor. Tej ke ve vjemò, je Torlan med to zadnjò uèro zlo trpòu; fašistične in nacistične horde so pobile na najbuj divjaško manjero 34 judi, dosti so jih odgnali u koncentracijske kamps, od koder se jih dosti nje uàrnili, njih hiše so be požgane. Tezji, ki so se srečno uàrnili iz kampov ali iz hoste, so muorli tardo prijeti za djelo, de so za silo postavili na noge svoje ukradene anu požgane hiše. Kar so si s tekaj velikimi fadijami nardili, tuò ne majò donàs, majedan jim ni nič pomagù.

A Torlanu to bi se dalo u marsikateri reči pomagati: lahkò bi ga uzdignili iz usakdanjega martvila anu ga valorizirali kot idealno turistično središče. Nedejskim turistom je Torlan že j no mår poznán, saj tle so dobrè èstarije, kjer no točijo sladkega romandolja, ljepi vinjeti po ronkih, prijazni judjè, a tuò to nje rat. Kje so èjeste ali vaške poti? Ta, ke na se odejepi od Sv. Gervaza anu peje potèm èz vas, ne itake zapuščena anu zanemarijena, ke to se zlo teško uòzi po njej. To bi kovenatò jo sistemati, da bi turisti hodili še po tjem kraju u Torlan, saj tle to je buj ljepo, tle ne hodila po trojih anu uzdihovala med venjikami Nievova protagonistka Marija iz Viskorše. Glih ljetos bi se muoru pouzlogniti Torlan u turističnem pogledu, le nahordati bi kovenatò judi, de je tle živu «Conte Pecoraio» anu amiratorjev to bi ble tle use poumo, tej ke to jih je u Veroni pred hišo «Giuliette anu Romeas». Šnjè je čas, de se ta okažjon šruta anu pouzdigne Torlan anu Krnatsko dolino u pravi turistični kraj.

J. B.

Brezje

No, teli bõt se ne bomo lamentali, povjedati muoramo ljepo noticijo, de smo dobili še mi telefon. Dougo so nam ga obečovali, dougo smo čakali, dobili smo ga pa le, ègilih zadnji. Anjelè no majò use vasi našega komunna svoj telefon. Mi smo ga njeli u resnici najbuj bizunjo, zakl na stoji naša vas najbuj u kraju anu še korjera ne vozi k nam. Anjelè to bi se muorlo sistemati še to rječ, de bo vo-

zila korjera do vasi, saj èjeste ve mamò, le pretresna anu preslaba je. Šperajmo, de jo bojo komedali anu de homo mogli rejči, da je novi konselj rjes kej narelu še za nas Brježene. Do anjelè smo bli simpri te zadnji par usaki reči ali pa so nas ignorirali, de èbstojamo, šperajmo, ki se to ne bo več dogajalo.

Neme

Par nas se parpravjamo na tradicionalno ljeno segro «Marije Bandimnice», ke na èe beti od 8. do 10. se-temberja. Še usako ljetos te paršlo na dan segre u Njeme dosti judi, ne koj iz našega komunna anu Krnatske doline, ma še iz èedada, ènte, Vidma anu drugih krajen anu zatuò ve šperamo, ke še ljetos no ne bojo mančali tej stari ljepi iudski segri. Parpravjenih bo dosti kjeskov, tjer to ne bo mančalo izbranih dobrih domačih vin, de pomočiti suha garla anu še brejar o èe beti postavljen za te, ke jih serbè pete. Lokalne èstarije no èe beti bogato furnide še z gorkimi anu marzlimi jedili. U malo besjed povjedano, provjodeno bo za želodec anu dobrò uoio anu zatuò naj ne bo majednemu ždu, èe že anjelè u senjà u suoje agendo git sàut u Njeme, zakl u se èe sigurno uàrniti ta hiši kontent anu mi bo rikordo na ure u Njemah še dougo ostal u saren.

(Ant.)

Prapotno v Idrijski dolini

Naša komunna administracija in tista iz Dolenjega sta sklenil napraviti konzorcij za komunno zdravniško službo. Troštamo se, de bojo ljudje usedno kontent, saj je Dolenje oddaljeno od Prapotnega samo 1,5

km. Sevjede bi blo buojš, de bi usak komun imel svojega mjediha, a zakl so speže takuò velike, de jih komun ne more uzdaržati, bo muoralo priti do konzorcija. Pratique so že v teku in mjedih iz Prapotnega dr. Enrico Rinaldi hodi že zdraviti ljudi v Dolenje.

Ravne pri Oblici

Dne 12. avošta je umrù 52 ljetni Evgen Predan - Matevžič iz naše vasi. Mož je dougo časa biu bolan na sre u in se je zdravil v èedadskem špitalu. Njegovo stanje se je nimar buj slabšalo in zatuò so ga njegovi domači tjel parpejat damù, da bi umrù v domači hiši, a je že med potjo izdihnu. Ranki je bil zlo poznan po vsej okuolei in je bil zlo štiman mož. Par zadnjih votacionah je bil izbran za podžupana (vicesindaco) iz sredenjskega komunna in kot tak uživu veliko spoštovanje med svojimi vaščani, kar je tud pokazu njegov pogreb, ki se ga je udeležila velika množica ljudi iz vse okuolee in raprežentanti komunskih oblasti. Žlahti nepozabnega rankega izrekamo naše sožalje!

(A. Č.)

Iz Kanalske doline

Višarji se vedno bolj modernizira je in postajajo zato vedno bolj privlačna točka modernih turistov ali romarjev, èe sploh velja še ta izraz. Včasih so ljudje namreč hodili na Višarje s tovorom na ramenih pet ur in se tam okrepčali v gostilni, danes pa pridejo na to «sveto višino» že v šestih minutah z vzpenjačo, ki je postavljena pri železniški postaji v Volèji vasi, in na Višarjih jim je na razpolago krasno urejena kavarna in restavracija, ki nudi katerikoli komfort. Pred dvema leti so napeljali električno luč, tako da je okoli svetlišča tudi ponoči svetlo kot pri belem dnevu, kar je zopet v poseben užitek ljubiteljem tovrstnega časa u višini 1800 m. Sedaj so napeljali tudi vodovod iz 700 m nižje ležečega izvira Kaplje. Vodni zbiralnik drži 2000 hektolitrov in črpalke zmorejo 30 litrov vode na minuto.

Ker so postali Višarji dostopni vsem kategorijam ljudi, je promet vsak dan večji. Lanska statistika je pokazala, da je vzpenjača, èprav je bilo to prvo leto obratovanja, prepe-ljala na Višarje èz 16.000 ljudi. Temu številu je treba dodati tudi tiste, in jih ni malo, ki so šli po starih poteh peš ali pa po drugi strani s tr-

IZ KOBARIDA

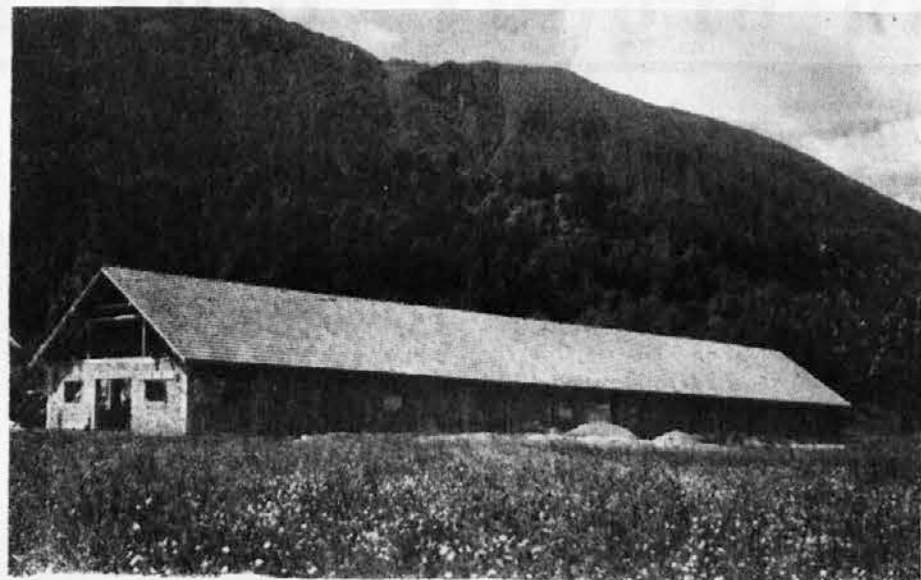
Graditev skupnih hlevov

Ko pridemo pri Robiču èz konfin u Kobarid, se nam oko kar samo ustavi na prelepem hlevu, ki so ga letos postavili na «Kobariškem blatu». Tle je bilo še do lanskega leta velik močvirje in zato tudi trava ni bila dobra, ker je bilo vmes preveč ostrega ločka. Kobariška koperativa je ta mokri svet dala kanalizirati in poslal je odlèčen travnik. Postavili so hlev, ki bo že letos sprejel pod streho 100 glav goveje živine in tudi građnje drugega enako velikega je že v teku. Zgradili so tudi gnojlišča in postavili bodo velike silose, da bodo pozimi fuotrali s silazo, v poletnem času pa se bodo krave pasle po bližnjih p-l rinah. Ker bo na to vižo produkeija mleka zelo narasla, bo kobariška ko-

perativa morala postaviti tudi v planinah mlekarne.

V teh zadnjih letih se je dosti kumetovske delovne sile okupalo po kobariških fabrikah (v iglarni, fabriki pletenih «Angora», v mlekarni in fernaži) in zato stopajo v koperativu, da s skupnimi močmi vodijo ekonomijo, kar je sigurno dobi bolj «redditizio», kot pa individualno obdelovanje zemlje, posebno pa individualna reja živine.

Tudi pri nas bi se lahko koperativna reja živine uveljavila, èe bi ljudje hoteli zastopiti pravi «signifikat» delovanja koperativ. Senožeti ne bi ostajale nepokošene, žene bi la- brez težav vodile ekonomijo medtjem ko so njihovi možje v esteru in nekaj mož bi imelo stalno delo okoli živin-

Zadružni hlev v «Kobariškem blatu»

samo ena glava živine, in par nas jih je kar dost, pa bo vjedu kakuò velike težave imamo. Pa ni samo tuò: voda, ki jo zajemamo par zvjeralu ni niti zdrava in kar jo parnesemò damù je že umazana. Duò bo odgovarju za konsekvence, èe kajšan od nas zbolji!

O našem kritičnem stanju so komunne oblasti (autorità) dobro informirane, a nam pru nič ne pomaga odgovor, da ni sòudu za novo pumpo.

Imamo pa velik trošt, da bodo za- èevo hitro uredili in da bomo kmalu spet pili zdravo vodo, saj nova pumpa ne košta dosti.

T. Črnoja

Ronac

Jerepovi familiji se je rodila èe- cica, katjeri so dali ime Valentina. Uèčica ne bo poznala svojega tata, zakl ga je malo dni pred njenim rojstvom zadela par djelu na senožeti srčna paraliza. Par djelu je bla tud mati in je ena parva skočila na pomuoč svojemu možu Valentinu in zatuò smo se vsi bali, da ji bo ta hudu udarec škodoval.

Težko prizadeti materi in mali Valentini želimo puno zdravja in korajže.

Èedad

V našem mestu imamo v Via Zucola zlo dobro strelišče (Tiro a segno) in zatuò so ga tud zbrali za internacionalne gare med Furlanijo in Slovenijo, ki se bojo vršile v Èedadu prve dni oktobra, naši strele pa se bojo pomerili s Slovenci v Ljubljani 17. septembra.

Te zadnje èase je dosti parpravjanja za to srečanje. S karabinami se vadijo strele iz Buie, Humina, ènte in Tolmeča in od tje bojo zbral deset narbujsih za internacionalno garo.

Mi z veseljem pozdravjamo to iniciativo furlanskih strelcev, ki naj ne bo zadnja, posnemajo naj jih še drugi športniki.

Srednje

Medtjem kar je divjala huda ura po naši okuolei, je strjela udarila v zvoni sv. Pavla in oplazila tud 18 ljetno Amalijo Šibau in 17 ljetnega Ivana Krizetika. Oba sta izgubila zavest in sta prišla k sebi šele po u-metnem dihanju. Na srečo ni bluò večje škode.

Komemoracija 34 žrtev nacifašizma v Torlanu

Dne 25. avgusta smo se zopet zbrali na Torlanskem pokopališču pred spomenikom padlih, da smo obudili spomin na tiste èrne dni pred 17 leti, ko so nacisti divjali po naših krajih in v Torlanu pobili 34 ljudi, največ otrok, žena in starèkov, hiše pa požgali.

Strašno je bilo tisto jutro 1944 leta. Iz Nem je v Torlan prihrumela kolona nemških autobliind in se ustavila pri prvih hišah. Nekaj družin so nagnali v nek hlev in tu se je pričel pokol. Najprej so poklicali iz hleva može in jih pobili enega za drugim, žene in otroke pa so še žive polili z bencinom in vse skupaj zažgali.

Komemoracije so se udeležili zastopniki raznih antifašističnih organizacij iz Vidma, občinskih oblasti in domače prebivalstvo.

Iz Rečanske doline

Že več časa v Klastri in Hrubji nje-mamo vode, zakl se je vederbala pumpa in zatuò muormo hodit ponjò k precej oddaljenemu zvjeralu. Imamo že djela èz glavo, zakl je malo ljudi par hiš, pa še muormo zgubjat čas za nosenje vode, ki je ni aukul zadost par hiš. Naj vsak èlovek pomisli kulko vode ponuea v adnim dnevu

EKONOMSKI PREGLED

Rimska vlada odbila Furlaniji deset predlogov za izboljšanje ekonomskega stanja

Naveličali smo se že vsi v videmski provinci, Furlaniji in Sloveni, raznih ordin del giorno in mezioni predvsem od provincialnega sveta, pa konferene demokristjanov pa raznih asociacij, ki so predlagale, kako naj bi z raznimi pianii in novimi zakoni dobili nekaj za našo propadlo ekonomijo.

Vse kar so predlagali eni ali drugi lokalni faktorji, vse so v Rimu odbili. V zadnjem, najnovejšem času so odbili deset predlogov za izboljšanje ekonomskega stanja:

- 1) Predlog da bi razširili na videmsko provinco tiste ukrepe, ki veljajo za južno Italijo. Tako bi mogli počasi začeti z industrializacijo — *Odbito*.
- 2) Predlog za razširjenje ukrepov, ki veljajo za Trst in Gorico: zona franca v Gorici in zona industriale v Trstu, fondo di rotazione in razne druge ukrepe — *Vse odbito*.
- 3) Kredite po boljših pogojih. Do-

bili smo samo Istituto Credito Medio Friuli — *Ta more dati samo zelo omejene kredite. Odbito so bili široki krediti za industrializacijo.*

- 4) Davčne olajšave. Ker nočejo dati davčnih olajšav, da bi vsaj zakon št. 635, ki velja samo za neke občine, razširili na vse občine v videmski provinci, ki so vse pasivne in deprese — *Odbito z vso energijo.*
- 5) Ustanovitev olajšane industrijske cone, da bi bila za začetek industrializacije — *Odbito z jezo.*
- 6) Predlog, da bi parastatalne industrije IRI in ENI, ki dobivajo v drugih provincah stotine milijard podpore priče vsaj nekaj delati v videmski provinci — *Odbito z zaničljivim odmahom roke.*
- 7) Predlog za povezavo z bližnjimi metanodotti, ki dajejo v sosednjih

provincah energijo industriji — *Odbito.*

- 8) Razširjenje ukrepa, da bi tudi furlanska podjetja dobivala kvoto državnih liferacij — *Seveda so tudi ta predlog gladko odbili.*
- 9) Izboljšanje carinske, doganalne službe na furlanskih mejah, da bi imeli več turizma in boljši in lažji uvoz robe — *Niti slišati niso hoteli o tem.*
- 10) Povrnitev IGE in pravica na izvažanje v pametnem časovnem roku — *Kajpada tudi s tem predlogom ni bilo nič in je končal kot devet njegovih prednikov v ministrskem košu.*

Vse kar so predlagali, da bi omogočili industrializacijo kot v drugih provincah ali pa podobne privilegije in olajšave, ki jih uživajo druge province kot na primer v Mezzogiornu Italije ali pa v Gorici, Trstu, ali pa koristi metanodotov v sosednji Lombardiji ali pa velike industrijske koristi IRIja v genovski provinci, vse so Furlaniji odbili. Odbili so nam tudi takšne stvari, ki so bolj vbogajme kot pa resnična olajšava kot na primer razširjanje zakona 635 na vse občine v videmski provinci.

Kričijo in vzdihujejo, da bi bilo treba ustaviti emigriranje iz Karnije in Furlanske Slovenije, toda, kako naj se ta tek ustavi, če pa nam ne dajejo niti začetka, niti predpogojev, da bi začeli pripravljati potrebne stvari za industrijsko cono.

RUBINJAKO JE SE ZMERAJ PREDALEČ

V Rubinjaku pri Čedadu bodo z novim šolskim letom postavili mehaniško sekcijo tehničnega instituta Malignani iz Vidma. Tisti, ki bodo študirali v tej šoli bodo postali industrijskih periti in bodo imeli doma dobre službe in v tujini. Le škoda, da so naši kraji predaleč, da bi več naših puobov hodilo tja študirat vsak dan. Nekaj pa bi jih že lahko! Takšna mehanična šola je seveda dosti boljša kot tisti korsi profesionalni, ki nam jih dajejo za naše emigrante v Špetru.

VOLČJA VAS - V ozadju mogočni Montaž

Po Kanalski in Ziljski dolini

V. P.

Veliko je planin tam naokoli, vsaka vas ima svojo, najzanimivejša v vsem kanalskem okolišu pa je menda Ukovska planina. Tam je v toplih mesecih bolj živahno kot v dolini. Samo kdor mora, ostane poleti doli, vse drugo zleze na planino. Tam se je razmestilo celo planšarsko naselje s poljem in ponekod celo z vrtni okolj lesenih bajt. Ljudje pasajo dolinsko živino, delajo sir, kuhajo maslo in uživajo čisto planinsko veselje. Naša lepa popevka, zatajevana v dolini, se gori razbohota in razširi za vse leto. Pred prvo svetovno vojno so imeli celo šolo za svoje mnogoštevilne otroke, da niso planšarčki pozabili, kar so si v hladnejših mesecih pridobili v dolini. Tam je turistom na razpolago tudi planinsko zavetišče Fratelli Nordio, ki je odprto celo leto.

To je v Karnskih Alpah, ki kot mogočen zid zapirajo severno stran Kanalske doline. Njihovi komičasti vrhovi in ostri robovi se ponajveč zelo strmo spuščajo v podnožje. Račajo v obratni smeri kot Juliji nad levim bregom Bele: od vzhoda proti zahodu. Medtem ko je Zabniška škrlina v bližini Trbiža zrastle konaj 1264 m visoko, to je pičlega pol kilometra nad dolino, se je triroba Zimovce nasproti Lipalje vesi vzpel en meter nad dva tisočaka. In to veno-

mer raste od žveplenih toplic v Lužnici do Pontabla. Bombašek jarek, po katerem je čez gorski prelaz Nasfeld naraven prehod iz Kanalske v Ziljsko dolino, se je globoko zagrizel v karnijsko gnoto, da se onstran Pontebe razgiblje v še večje višave.

Pred 33 leti je potekala tam državna meja med Avstro-Ogrsko in Italijo. Divje se penče Pontabelski potok — Pontebana — je bil mejnik. Ob njevoem iztoku v Belo sta zrasli dve naselji. Tostran Pontabla, tedaj dvomejni kraj dvodelne monarhije, čisto nemški z laškimi nadidom, onstran italijanska Pontebe. Zanimivo, da sem tedaj na laški strani slišal več slovenske govorice kot tostran v Pontabli! Tako so se v okrožju ene ure kar vstila naselja: laško, nemško, slovensko, pa spet nemško, vmes slovensko in tako naprej. Zdaj je seveda vse italijansko prepleskano. 1924. leta sta se obe nekdanji občini to in onstran vode združili v Pontebo. Zanimiv je svet tam naokoli v vsakem oziru, turistično prav privlačen. V prejšnjem stoletju je zelo trpel zaradi poplav. Leta 1948 je voda razušila skoraj dve tretjini obeh naselij.

Tudi sredi Kanalske doline se je vgnecnila stara nemška naselbina Naborjet. Že njeno zunanje lice to kaže. Večina hiš je zgrajena v starem nemškem slogu. Tam stoji spomenik avstrijskega stotnika Hensela, ki je tod odločno branil prehod Napoleona. Novi vojski. Borbe so se preselile celo v Karnske Alpe same. Na sedlu Na sfeldu je bilo najhuje.

Kanalska dolina je ločnica med Karnskimi in Julijskimi Alpami. Zadnji odrastki Julijcev, južnega zidu Kanalske doline, so položnejši od Karnskih sosedov onstran Bele, so pa zato znatno višji. Kar po vrsti sami naddvotisočaki, n. pr. Veliki vrh onstran Naborjeta 2047 m, ob njem Pipar 2066 m. Saj so se celo znameniti Višarje, ki se naslanjajo na Lovca, 2079 m, dvignile 1792 m visoko. Takole dobrih tisoč metrov iz podnožnih Zabnic s klasterskim polem na rami je bil za romarska kolena prav lep uspeh. Včasih je bilo to res v navadi. Doživetje v visoki planinski vasi nad prepadnim pečevjem v osmrju nebotičnih vrhov ostane vsakomur globoko v duši za vedno. Sedaj vozi iz železniške postaje Volčja vas na Višarje moderna vzpenjača.

Koga ni navdušila romantična dolina Za jezerom, ki se pod zahodnimi višarskimi obronki razteza od popolnoma slovenske Volčje vasi do škrlastih Polie in zobatega Viša? Koga ni zvalil mogočni Montaž, 2752 m, tam zadaj? Pravijo mu tudi Špič nad Policami. Ali veste, da je prav v tej slikoviti dolini razvodje med Jadranskim in Črnim morjem? In to v znatni višini 814 m. Tam izvira Bela, ki hiti v Tagliamento in z njim v Jadransko morje. Na drugi strani so se razprostrle slovensko - nemške Zabnice, malo dalje pa Trbiž, železniško križišče in največji kraj v Kanalski dolini. Ozivlja ga Zilica, ki se mu pridruži ob mestnem robu.

(se nadaljuje)

20. avgusta letos je poteklo 6 let od podpisa videmskega sporazuma; od tega dne naprej se je začel odvijati mali obmejni osebni promet med Italijo in Jugoslavijo. V tej dobi je prekoračilo mejo več milijonov ljudi iz te in onstran meje. Meja danes nedela nikomur preglavie. Pred šestimi leti, pred podpisom sporazuma, se nam je zdelo kaj takega nemogoče. Sporazum se vsako leto izboljšuje in predvideno je, da se bo razširil bolj globoko v videmsko provinco do Tagliamenta in da bo prišlo še do novih olajšav.

Il 20 agosto di quest'anno sono trascorsi 6 anni dalla firma dell'accordo di Udine, per il piccolo traffico di confine tra l'Italia e la Jugoslavia. In questo periodo hanno varcato la frontiera parecchi milioni di persone, ed oggi, possiamo dire, il confine non rappresenta alcun ostacolo. Sei anni addietro, prima della firma dell'accordo, una simile cosa ci sembrava impossibile.

L'accordo per il piccolo traffico migliora di anno in anno e, stando alle voci ufficiali, dovrebbe essere esteso fino al Tagliamento, con l'aggiunta di nuove agevolazioni per le persone che si recheranno al di qua o al di là della frontiera.

Slovensko - furlansko kulturno srečanje v Trbižu

Letos se je v Trbižu prvič vršil kulturno-folklorni festival, pri katerem so sodelovali Furlanji in Sloveni, morali bi pa tudi Korošci, a jine je bilo v zadnjem trenutku onemogočeno, ker niso imeli vstopne vize za prekoračenje italijanske meje, katero je namreč Italija pred nedavnim uveljavila za avstrijske državljane. Pobudo za ta pomemben festival je dalo trbiško turistično društvo (Azienda di soggiorno).

Furlani so nastopili z znanim pevskim zborom «Arturo Zardini» iz Pontebe, Slovenci pa s folklorno skupino in pevskim zborom iz Jesenice ter z znanim gorenjskim kvintetom, ki je žel največ uspeha. Slovenski lebutanti so tako navdušili trbiško javnost, da so jih ob slovesu prosili, naj bi se v kratkem zopet povrnili med nje.

Priljubljeno leto bi moral biti take vrste festival organiziran v Kranjski gori, in upamo, da ma bodo prisostvovali tokrat tudi Korošci, in potem v Podklostru (Ortenstein). Te folklorne izmenjave Trbiž - Kranjska gora - Podkloster bodo gotovo dosti pripomogle do še boljšega bratskega sožitja med sosednjimi narodi.

VOLČJA VAS

Tale mesec je bila naša vas v posebno veseljem razpoložena. Pa kaj bi ne bila, saj so bili med nami vese-

ČRNI VRH

Pretekli teden je šel v Avstralijo Bunin Fic - Krač, v telih dneh pa bo šel za njim še Špehonja Mario - Sklanec. Tam je že več naših vaščanov in kakor pravijo bo šlo drugo leto še dosti dljeleu iz naše vasi. Zaskrat ni tam buohvje kakuo dobro, a troštajo se, de se bojo razmjere zluožšale in da bojo mogli več zaslužiti in takuo več pomagati tistim, ki so ostali ta domah. Mi avguramo vsem, da bi se vrnili damu srečni in zdravi.

Kako dobimo kontribute ki jih nudi "ZELENI PLAN,, malim posestnikom

Kdo je neposredni obdelovalec?

Po «zelenem načrtu» so neposredni obdelovalci vsi tisti, ki stalno in neposredno posvečajo svoje delo obdelovanju zemlje, reji in oskrbovanju živine, le da celotna družinska delovna sila ni za tretjino nižja, kot je potrebno za normalno obdelovanje zemlje in rejo ter oskrbovanje živine.

Za priznanje neposrednega obdelovalca veljajo iste norme, ki jih predvideva zakon za kmetijsko bolniško blagajno in pokojninsko ter invalidsko zavarovanje kmetov.

Mala posest

Kot mala posest je upoštevano tisto posestvo, ki potrebuje za normalno obdelavo in oskrbovanje živine ne več kot 1500 delovnih dni na leto.

Delovni dnevi se določajo po tablicah za posamezno pokrajino preko Urada za enotne prispevke v kmetijstvu (Ufficio contributi unificati dell'agricoltura).

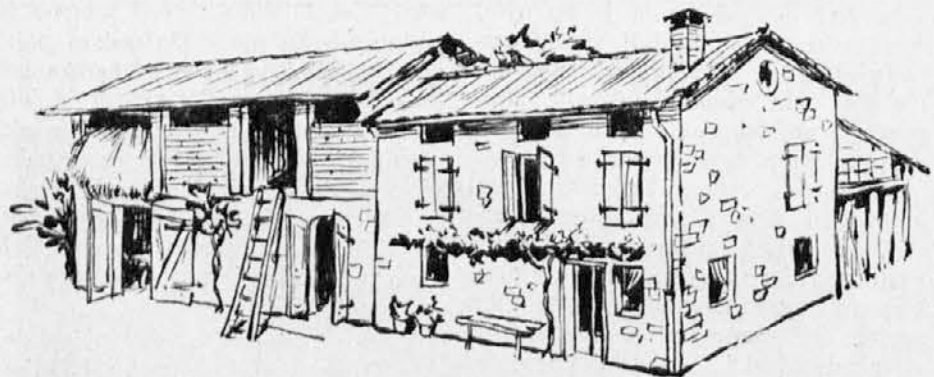
Srednja posest

Srednja posest je tista, ki za obdelovanje zahteva več kot 1500 delovnih dni in katere celotni dohodek pred vojno ni presegal 80.000 lir letno.

Potrdira neposrednega obdelovalca za malo ali srednjo posest izdaja pokrajinsko kmetijsko nadzorništvo.

Kmetijska poslopja

Med najvažnejšimi in koristnimi postavkami, ki jih predvideva «zeleni načrt» in ki so za kmete neposredne obdelovalce posebno ugodne, je člen, ki določa podpore za gradnjo, popravilo in obnovo kmečkih stanovanj. Ta prispevek bi morali naši kmetje neodvorno izkoristiti.

Malim posestnikom - neposrednim obdelovalcem bodo nudene podpore do 50 odst. (a fondo perduto) na verodostojni pripoznani izdatek (spesa riconosciuta ammissibile) za gradnjo stanovanjskih hiš namenjenih kmečki družini neposrednega obdelovalca. Ta prispevek se dodeli tudi za gradnjo prostorov, ki so potrebni za kmetijsko gospodarstvo, za hleve in za shrambo orodja.

Ta prispevek se dodeljuje tudi v primeru če hiše niso na posestvu, ampak se nahajajo v stanovanjskih središčih, vendar pod pogojem, da kmečka družina stalno v njej biva in da nima drugega stanovanja na posestvu.

Za gradnjo, popravilo ali obnovo kmečkih stavb, ki so namenjene stanovanju kmetov neposrednim obdelovalcem ali za hleve ter za shrambo poljedelskih pridelkov, se podeljuje neposrednim obdelovalcem, tudi 30 letna posojila. Obrestna mera za ta posojila je 3,50 odst., za južno področje Italije, za otoke, hribe, toskansko Maremma, Lazio in Julijsko Benečijo ter za hribovite predele in posamezna nerazvita področja, ki jih določi pristojno ministrstvo, se te obresti znižajo na 2,50 odst.

Za obnovo ali popravilo kmetijskih stavb se podeljujejo vrhu tega 20-letna posojila s 3 odst. obresti.

Živinoreja

Za nakup selekcionirane živine se podeljujejo brezplačni prispevki (a fondo perduto) do 25 odst. na verodostojni pripoznani izdatek. Ta prispevek se zviša na 35 odst. za pri poznane hribovite predele.

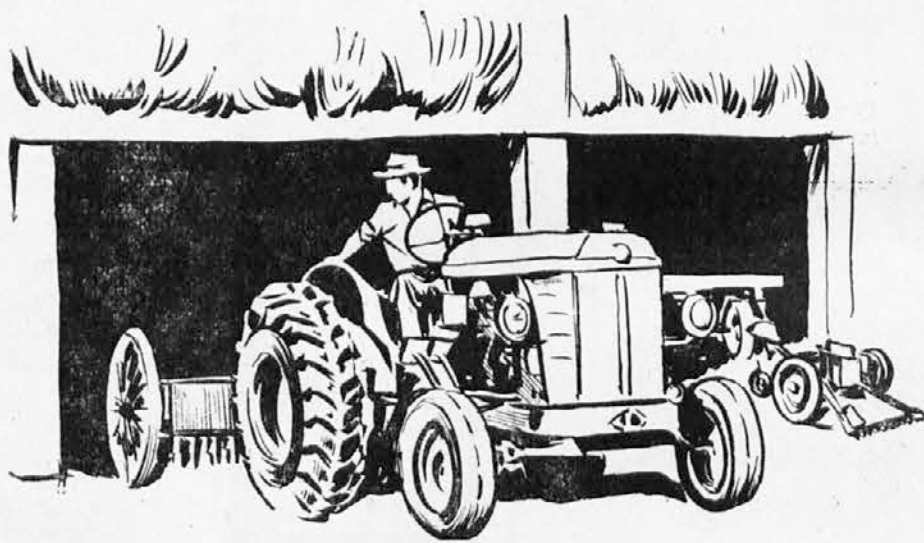
Poleg tega se podeljujejo petletna posojila za nakup čivine, tehničnih naprav, orodne opreme za živinorejo ter za izboljšanje in ureditev travnikov in pašnikov.

Za izboljševalna dela in za nakup

»Zeleni plan,, ali petletni plan za razvoj italijankega kmetijstva je končno postal državni zakon in zato smo smatrali za potrebno da na kratko obravnavamo tiste točke zakona, ki najbolj interesirajo našega kmeta. Da bodo pa kmetje izkoristili v čimvečji meri ugodnosti, ki jih nudi zeleni plan, je potrebno, da se tesno povežejo in sporazumejo s kmetijskimi tehnikami, s provincialnimi inšpektoratom za kmetijstvo in z okrožnimi inšpektorati za gozdarstvo.

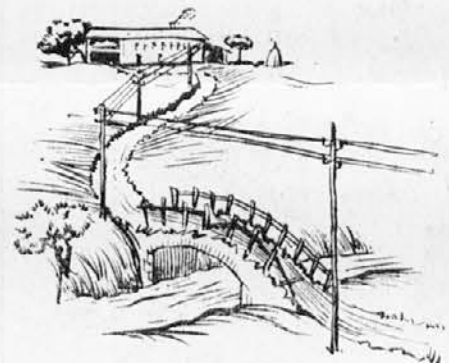
potrebne opreme za razvoj in izboljšanje živinoreje, kakor tudi za gradnjo naprav za sklad ščenje, ohran-

njevanje in prodajo živinorejske proizvodnje se prav tako nudijo posojila, ki se obrestujejo z 2 odst.

Mehanizacija

Za to oprostitev morajo neposredni obdelovalci vložiti prošnjo na

nekolkovanem papirju na okrajni davčni urad in priložiti overovljeno kopijo kupno-prodajne pogodbe.

Prošnje

Prošnje z opremljenim osnutkom ali tehničnim načrtom in gradbenim proračunom za podporno dovoljenje na račun kapitala (conto capitale) ali za državni natečaj posojila, morajo biti predložene pokrajinskemu kmetijskemu nadzorništvo.

Če gre za prošnjo za državni prispevek na račun obresti, morajo biti prošnje predložene v dveh izvodih.

Koncesije, likvidacije in izplačilo prispevkov, ki gre za dela ali nabave, katerih preventivni stroški ne presegajo 10 milijonov lir, določa in ukrepa pokrajinsko kmetijsko nadzorništvo.

Za 10 do 30 milijonov preventivnih stroškov je pristojno deželno kmetijsko nadzorništvo, za preko 30 milijonov izdatkov pa je pristojno ministrstvo za kmetijstvo.

Načelnik kmetijskega nadzorništva mora v roku 15 dni po sprejemu prošnje izdati dovoljenje do zneska 10 milijonov za celotno delo.

Tem prošnjam ni potrebno takoj priložiti načrta in gradbenega proračuna, ki se ju lahko predloži potem, ko je kmetijsko nadzorništvo odobrilo prošnjo.

Priporočljivo je, da se interesi pred vložitvijo prošnje javijo na nadzorništvo za potrebne informacije.

To so torej v glavnem tiste točke «zelenega načrta», ki najbolj zanimajo naše kmete. Kako pa se bo ta načrt izvajal na našem področju, še ne vemo. Upamo, da bo to kmalu pojasnjeno in da bodo naši kmetje v čim večji meri izkoristili ugodnosti, ki izhajajo iz «zelenega načrta».

Oprostitev davkov

»Zeleni plan» predvideva oprostitve vseh davkov za dobo 5 let v ravnini in za 8 let v hribovih tistim kmetom, ki jim je bila dodeljena posest, pri teh so vsi tisti, ki so jo prejeli potom «Opera nazionale combattenti» in oni, ki izkoriščajo zakon o formaciji male kmečke posesti. Ta pravica začasne oprostitve davkov pripada zato tistim kmetom, ki so kupili zemljo potom «Casse», ali ki so jo kupili z individualnim posojilom in onim, ki so bili deležni samo davčnih olajšav.

Za doseg te olajšave morajo zainteresirani obdelovalci zemlje napraviti prošnjo na nekolkovanem papirju na «Ufficio distrettuale delle imposte dirette» in ji priložiti na nekolkovanem papirju overovljen prepis kupne in prejemne pogodbe.

Naši tehnični svetovalci bodo odgovorjali na vsa vprašanja, ki jih bodo čitatelji postavili v zvezi z »Zelenim načrtom».

Zainteresirani naj naslovijo pošto na «MATAJUR», agrarna rubrika via Vittorio Veneto 32 - UDINE

**XV. FIERA CAMPIONARIA
V ZORČNI SEJEM**
Industria - Agricoltura - Artigianato - Commercio
Industria - Kmetijstvo - Obrtništvo - Trgovina

PORDENONE

Dal 26.8. al 10.9.1961
Od 26.8. do 10.9.1961

VACANZE

in
montagna

Val Canale — Kanalska dolina

La Val Canale con i suoi centri turistici di: Tarvisio mt. 750, Camponosovo mt. 810, Fusine mt. 800, Valbruna mt. 805 — è adagiata fra le folte abetaie e rappresenta oggi una delle migliori località di soggiorno estivo e di sports invernali del Friuli.

Numerosi medici insigni consigliano il soggiorno Tarvisiano per la sa-

di mezzi di comunicazione.

Automobilistici, a tutti i più importanti centri della regione ed alle vicine città Austriache e Jugoslave; Ferroviari, (linea internazionale Venezia - Vienna) e tutte le regioni italiane ed estere.

Stazione Tarvisio Città e Tarvisio Centrale.

Kanalska dolina s svojimi številnimi turističnimi centri: Trbiž 750 m., Zdobnice 810 m., Bela Peč 800 m., Volčja vas 805 m. — leži med senčnatimi smrekovimi gozdovi in je zaradi tega najidealnejša točka poletnih počitnic in zimskih športov v Furlaniji.

Nešteti slavnj zdravniki priporočajo letovanje v Kanalski dolini, ker je tu izredno dobra klima, mir in balzamov zrak, ki je neobhodno potreben za oddih in pridobitev novih energij, katere terja od nas moderno življenje.

Kanalska dolina ima jako dobre prometne zveze.

Autobusne, v vse centre pokrajine in s sosednjimi avstrijskimi in jugoslovanskimi mesti;

z železnico, mednarodna proga Benetke - Dunaj in vse italijanske pokrajine in inozemstvo.

Postaje: Trbiž-mesto in Trbiž-centrale.

Hoteli — pensioni — gostilne — restavracije in privatne sobe v najem.

Informacije:
AZIENDA AUTONOMA
SOGGIORNO - TRBIŽ
tel. 16135.

Una veduta di
Tarvisio in
Val Canale

Pogled na Trbiž
v Kanalski dolini

lubrità del suo clima, per la quiete e la tranquillità dei suoi boschi, per l'aria balsamica e ricca di resine che completa la provvista di salutari energie per affrontare il diuturno travaglio imposto dalla vita moderna.

Alberghi - pensioni, locande, ristoranti ed appartamenti privati di affitto.

Informazioni:

AZIENDA AUTONOMA
SOGGIORNO - TARVISIO
tel. 61135

La Val Canale è collegata da como-

VILLA MOJ MIR
RATEČE
Nel pressi del triplice confine Italo-austro-jugoslavo - Pensione - Cucina casalinga - Trattamento familiare

Nella incantevole Alta Valle del SOČA (Isonzo)
HOTEL
"PLANINSKI OREL"

con annessa dependance „PLANIKA“
120 letti con tutti i comforts — Ottima cucina — Prezzi modicissimi

Punto di partenza per escursioni alle sorgenti dell'Isonzo (1 ora)-M. Triglav (Tricorno) ore 6
CACCIA — PESCA

TARIFFE TURISTICHE NEL GORIZIANO

Fino al 30 giugno e dopo il 1 settembre, cioè nella bassa stagione, i prezzi sono ridotti dal 20 al 40%.

Trenta (620 m.). Albergo «Planinski orel» con dependance «Planika». 74 letti, pensione completa 1200-1300 dinari al giorno per persona.

Soča (487 m.). Pensioni «Razor», «Bogatin» e «Soča». Totale 53 letti, pensione completa 950 dinari.

Bovec (485 m.). Albergo «Golobar». Pensione «Kanin» con dependance «Planika», bar. Totale 61 letti. Pensione completa 1100-1200 dinari.

Kobarid (255 m.). Pensione «Zvezda». 12 letti, pensione completa 900-1000 dinari.

Log pod Mangrtom (650 m.). Albergo «Mangrt». 12 letti. Pensione completa 1200 dinari.

Tolmin (201 m.). Albergo «Krn». 39 letti, pensione completa 1040-1300 din.

Mostna Soči (178 m.). Pensione «Soča». 28 letti, pensione completa 1000-1100 dinari; trattoria «Vuga» con 13 letti, pensione 1000 dinari.

Kanal (104 m.). Ristorante e pensione «Soča». 24 letti, pensione 1100-1200 dinari.

Nova Gorica (1000 m.) Albergo «Sabotin». 41 letti, pens. 1200-1500 din.; Albergo «Park». 7 letti pensione 1800 dinari.

Lokve (965 m.). Rifugio «Poldanovec». 70 letti, pens. 600-800 d.

Idrija (333 m.). Albergo e ristorante «Nanos». 49 letti, pens. 900-1200 dinari.

Črni vrh (685 m.). Trattoria «Pagon». 19 letti, pens. 700-900 dinari.

Vipava (103 m.). Trattoria con pernottamento «Vipava». 18 letti pensione 800-1400 dinari.

Informazioni e prospetti:

Goriška Turistična Zveza - Nova Gorica

RADOVLJICA SLOVENIA SUPERIORE

m. 491 sul livello del mare a 7 km. a sud - est di Bled

Graziosa cittadina di villeggiatura, situata su un altipiano fertile e verdeggiante di prati e boschi e tra le più serene, salubri, accoglienti località di villeggiatura.

NUMEROSI ALBERGHI,
PENSIONI
E CAMERE AMMOBILIATE

Stazione ferroviaria - A 2 km. aeroporto
Lesce - Bled con servizi giornalieri
regolari per Belgrado, Roma, Vienna

Per informazioni: TURISTIČNO DRUŠTVO (Società Turistica) RADOVLJICA

JESENICE

nella valle della Sava ai piedi
delle Caravanche

HOTEL "POŠTA"

Frequentatissimo centro di escursioni alpine - Magnifiche escursioni fra le suggestive pinete di Planina (m. 1000 s.m.), località assai conosciuta per l'aria salubre ed i suoi prati di narcisi. A 1 ora il comodo rifugio alpino dotato di tutti i confort di Črni vrh. Dello stesso Albergo è la gestione dell'Hotel «Dom pod Golico».

Ambiente completamente rinnovato - Scelta cucina - Trattamento familiare - Prezzi modici - Vantaggiosi forfaits per i mesi di settembre e ottobre.

Informazioni e prospetti:
KOMPAS - Ufficio turistico - Jesenice

VZPENJAČA NA VIŠARJE

Kanalska dolina)

1800 m nad morjem v 6 minutah

Odhod iz postaje Ovčja ves
(780 m nad morjem), kamor
lahko dospete z avtobusom
iz in v Trbiž vsakih pol ure.

Izredna romanja k
slavному svestišču za
600 obletnico nje-
govega obstoja.

Na postajah v Ovčji vesi in Višarjih
restavracija, topla in mrzla jedila,
kavarna in buffet.

FUNIVIA MONTE LUSSARI

Val Canale)

a m. 1800 sul livello del mare in 6 minuti

Partenza dalla stazione di
Valbruna (m. 780 s/m.)
Servizio di autobus da e
per Tarvisio ogni mezz'ora.

Pellegrinaggi straor-
dinari per il sesto
centenario della fon-
dazione del suo fa-
moso Santuario

Servizi alle due stazioni di Valbruna
e Lussari di ristorante, tavola calda
e fredda, bar - buffet

(Foto E.P.T. (Ente Provinciale Turismo) Udine in foto Matteotti-Ukve - Ugovizza)

Anche le valli del Natisone si battono per l'autonomia regionale

Suppergiù due terzi della provincia di Udine è costituita da terreno montano, e su, in alto, gli abitanti sono costretti a prendere l'amarissima via dell'esilio in cerca di lavoro e di pane. Ciò naturalmente lo si deve alla grave depressione economica della montagna che, logicamente, sotto vari aspetti — favorita dal generale disinteresse da parte delle classi dirigenti epperò responsabili — si ripercuote anche in pianura. Non è a dire che le popolazioni del pedemonte e della pianura non possono rimanere indifferenti al progresso della montagna in quanto esse stesse interessate. Comunque è chiaro che non vi può essere benessere economico al piano se al monte — com'è il caso specifico delle valli del Natisone e del Judrio — la vita isterilisce nella povertà, nella sfiducia e nell'abbandono.

Non è, infatti, chi non veda e non soppesi la gravità di questa situazione, che altro non è che «crisi permanente»; e come si renda necessario creare il più rapidamente possibile un'efficiente attività agraria, boschiva, industriale, viabilistica, edilizia e turistica nelle zone citate nonché in Carnia, ed in conseguenza, prima di tutto, dare un mercato adeguato ai prodotti montani. Intanto, però, occorre, ed è urgente, predisporre l'avvio ad una vigorosa e sistematica politica montana, unitamente concepita nell'aspetto fisico, economico e sociale.

Ma è una parola; e l'esperienza lo vorrebbe ammonire. Negli alti loci, a Udine e a Roma, malgrado il «contorno» dei parlamentari, ci si occupa d'altro; e in definitiva, sotto l'aspetto dell'intervento, vale a dire dell'aiuto diretto e sostanzioso, la popolazione friulana vale quella slovena e viceversa.

Si riguardino un po' d'avvicino le valli del Natisone. Ivi, anziché creare qualcosa di nuovo e andare così veramente in aiuto di quelle immiserite e desolate popolazioni, si è provveduto nientemeno che a distruggere quel poco che già esisteva. Due casi soltanto: l'eliminazione della fabbrica di cemento di S. Leonardo — unica risorsa locale — con relativa vicinissima cava (i padroni del vapore hanno addirittura fatto demolire il fabbricato) e la chiusura, a Cividale, della fabbrica S.E.T.S.A. in cui veniva manipolato il castagno. Così da quelle parti la miseria divenne due volte nera: un «miracolo economico» dei monopoli cementiferi e industriali e dei loro tutori governativi!

Non valgono, ne ci si può limitare a deboli e radi interventi statali, vale a dire frammentari e quantitativamente irrilevanti. È tempo, in una parola, di creare i presupposti per un reale sviluppo generale, trivellando magari anche il sottosuolo che qua o là può offrire del petrolio, allo scopo di realizzare un ambiente economico capace di assicurare agli alpigiani un reddito sufficiente.

Bisogna convenire che, analizzandola, la legge della montagna si è dimostrata e si dimostra scarsamente efficace, ed in special modo per la precarietà degli stanziamenti — se arrivano — veramente irrilevanti nei confronti del fabbisogno; ed anche perché non prevale la soluzione di tanti altri problemi gravi ed urgenti legati, appunto, allo sviluppo economico e sociale della montagna, pur-

troppo costellata — in rapporto alla tecnica missilistica moderna — da troppe inutili servitù militari che, tra l'altro, impediscono lo sviluppo turistico ed in certi casi eliminandolo dove già tiepidamente si era affermato.

Correre perciò ai ripari, che vuol dire compiere ogni sforzo, fare di tutto perché la montagna rinascia a nuova vita e l'alpigiano non sia costretto ad abbandonarla. È ormai tempo che sparisca la degradazione fisica e morale del lavoratore della montagna, che le sue abbondanti acque cessino di costituire una costante minaccia; è tempo di provvedere alla bonifica della montagna, alla difesa del patrimonio zootecnico e silvo-pastorale, alla difesa del contadino povero dal fisco; alla utilizzazione delle acque a scopo idroelettrico e irriguo, al miglioramento della vita dei montanari, delle condizioni igienico-sanitarie, delle case, delle scuole, delle vie di comunicazione, del turismo, dei servizi sociali ed altro; e soltanto quando tutti questi problemi saranno incamminati sulla strada maestra della loro realizzazione, si potrà gridare alla vera rinascita della montagna il cui primo benefico effetto sarà quello di impe-

dire la fuga dei valligiani e delle loro famiglie; il che equivale a dare un colpo mortale alla secolare piaga dell'emigrazione e, di riflesso, alla disoccupazione.

È però da dubitare fortemente che, perdurando lo stato attuale delle cose nel nostro Paese — quante opere procedono irregolarmente, per via di finanziamenti a scartamento ultraridotto, costringendo troppo spesso al rifacimento di lavori iniziati con notevole ed inutile sperpero di denaro? — i problemi della montagna friulana possano trovare una rapida e convincente soluzione. Ed allora in quale maniera sollecitare la redenzione dell'alpe che, quale complemento di un'economia generale, dovrebbe essere seguita, come si direbbe in termini sportivi, a ruota dalla valorizzazione della pianura?

Una strada, bella larga comoda, è aperta: l'art. 116 della Costituzione che per il Friuli e la Venezia Giulia, com'è risaputo, prevede una speciale autonomia, invano finora sollecitata e reclamata e che sola consentirebbe di risolvere direttamente, con poteri legislativi, i vitali problemi di carattere economico e sociale dando nel contempo inizio alla radicale eliminazione delle sopravvivenze feudali

che fanno a pugni con le esigenze del mondo nuovo che si sta comunque creando.

Per la realizzazione della regione Friuli-Venezia Giulia a statuto speciale — senza della quale, bisogna convenirne, non sarà mai possibile alcuna rinascita economica — si battono anche, e con vibrata insistenza, le popolazioni di parlata slava in quanto sanno trattarsi di uno strumento, dotato, come si è detto di poteri legislativi primari, che può veramente, con il concorso di tutti e degli enti locali, avviare a concreta soluzione i problemi di fondo investendo le strutture essenziali dell'economia locale, provinciale e regionale. Pertanto la necessità di dar rapidamente vita all'istituto regionale nasce da quella precaria e preoccupante situazione economica, sociale e politica che tutti ormai conoscono e dall'urgenza di porre rimedio, attraverso un'iniziativa che parta dal basso — il primo esempio l'anno fornito i lavoratori del settore industriale della destra Tagliamento il 15 luglio u. s. con uno sciopero integrale — alla deleteria politica perseguita dagli organi centrali nei confronti, appunto, di zone virtualmente sottosviluppate e di popolazioni immiserite.

La questione dell'Alto Adige (Sudtirolo)

L'accordo De Gasperi-Gruber e le responsabilità del governo italiano

È nota la posizione della D.C. e del Governo italiano nei confronti delle Regioni e delle autonomie. Noi Sloveni e Friulani sappiamo per nostra esperienza, quanto sia dura da percorrere la strada per la realizzazione della nostra autonomia.

Vogliamo pertanto rendere noto ai nostri lettori il testo dell'Accordo De Gasperi-Gruber, perché possano giudicare il comportamento del governo italiano anche in questo campo.

Noi non condividiamo né l'impostazione pangermanista dei terroristi, né il terrorismo come metodo di lotta; affermiamo però che il governo italiano così come deve concedere l'autonomia a statuto speciale al Friuli-Venezia Giulia e quindi rispettare nel suo ambito i nostri sacrosanti diritti linguistici, deve anche rispettare i diritti delle popolazioni di lingua tedesca dell'Alto Adige solennemente sanciti in un trattato internazionale.

Accordo intervenuto a Parigi il 5 settembre 1946 tra il Governo Italiano e il Governo Austriaco

1) Gli abitanti di lingua tedesca della provincia di Bolzano e quelli dei vicini comuni bilingui della provincia di Trento, godranno di completa eguaglianza di diritto rispetto agli abitanti di lingua italiana, nel quadro delle disposizioni speciali destinate a salvaguardare il carattere etnico e lo sviluppo economico del gruppo di lingua tedesca.

In conformità dei provvedimenti legislativi già emanati o emanandi, ai cittadini di lingua tedesca sarà specialmente concesso:

a) l'insegnamento primario e secondario nella loro lingua materna;

b) l'uso, su di una base di parità, della lingua tedesca e della lingua italiana negli uffici pubblici, nei documenti ufficiali, come pure nella nomenclatura topografica bilingue;

c) il diritto di ristabilire i nomi di famiglia tedeschi che siano stati italianizzati nel corso degli ultimi anni;

d) l'eguaglianza dei diritti per l'ammissione nei pubblici uffici, allo scopo di attuare una più soddisfacente distribuzione degli impieghi tra i due gruppi etnici.

2) Alle popolazioni delle zone sopra-

di un potere legislativo autonomo, nell'ambito delle zone stesse. Il quadro nel quale detta autonomia sarà applicata sarà determinato, consultando anche elementi locali rappresentanti la popolazione di lingua tedesca.

3) Il Governo italiano, allo scopo di stabilire relazioni di buon vicinato tra l'Austria e l'Italia, s'impegna, dopo essersi consultato con il Governo austriaco, ed entro un anno dalla firma del presente trattato:

a) di rivedere, in uno spirito di equità e di comprensione il regime delle opzioni di cittadinanza, quale risulta dagli accordi Hitler-Mussolini del 1939;

b) ad approvare una convenzione per il libero transito dei passeggeri e delle merci tra il Tirolo settentrionale e il Tirolo occidentale, sia per ferrovia che, nella misura più larga possibile, per strada;

c) a concludere un accordo per il reciproco riconoscimento della validità di alcuni titoli di studio e diplomi universitari;

d) a concludere accordi speciali tendenti a facilitare un più esteso traffico di frontiera e scambi locali di determinati quantitativi di prodotti e di merci tipiche tra l'Austria e l'Italia.

(dalla «Gazzetta Ufficiale», 24 dicembre 1947, n. 225, supplemento.)

PANORAMA SINDACALE

Il nuovo contratto di lavoro degli operai edili

Il rinnovo del contratto degli operai edili, sottoscritto il 13 dello scorso luglio, è stato salutato entusiasticamente dalla categoria interessata, mentre generali sono stati i commenti positivi nell'ambiente sindacale.

È da sottolineare come anche quest'anno i lavoratori edili abbiano conquistato il nuovo contratto sei mesi prima della scadenza di quello attualmente in vigore. Il nuovo contratto entrerà in vigore il 1. gennaio 1962.

Si può affermare, senza tema di esagerare, che con la stipula del nuovo contratto, la categoria conquista posizioni che da parecchi anni rivendica e che la avvicinano notevolmente al livello delle categorie più avanzate.

Degne di rilievo, di fatto, le modificazioni normative apportate e che riguardano cinque argomenti di vitale importanza per la categoria: l'orario di lavoro, l'integrazione salariale per le ore perdute a causa del maltempo, le Casse Edili, il lavoro a cottimo e le qualifiche.

Un esame più esteso dei singoli argomenti serve a darci la misura del valore delle riforme normative acquisite con il rinnovo del contratto. Infatti, per quanto concerne l'orario di lavoro, si è ottenuto definitivamente il superamento della legge del 1923, la quale fissava la protrazione dell'orario settimanale di lavoro sino a 60 ore per la durata di quattro mesi all'anno.

ORARIO DI LAVORO E QUALIFICHE

In base al nuovo contratto, la media annua del lavoro non potrà superare le 48 ore. La regolamentazione definitiva di esso è demandata alla contrattazione integrativa, provinciale e regionale.

Tale importante conquista pone i lavoratori della industria edilizia allo stesso livello dei lavoratori degli altri settori industriali, rendendo giustizia alle esigenze della categoria ed adeguandosi con ciò alla realtà organizzativa e produttiva delle aziende edili.

L'integrazione salariale, nella misura del 66%, da 0 a 40 ore per il lavoro perduto, significa che i datori di lavoro concorreranno alla integrazione della quota devoluta dalla Cassa Integrazione sino al raggiungimento del valore stabilito nella misura di 40 ore settimanali.

Ciò costituisce una ulteriore conquista in quanto tende ad annullare una obiettiva condizione di inferiorità della categoria rispetto agli altri settori dell'industria.

Ci corre l'obbligo di sottolineare questo punto in quanto costituisce, per la prima volta nella storia del movimento sindacale del settore edile, la acquisizione di una forma di salario indiretto per via contrattuale. È evidente che tale conquista va valutata per la importanza che assume come acquisizione di un principio, in forza del quale si potrà, per via sindacale, man mano soddisfare le reali esigenze della categoria rendendola con successive riforme sempre più aderente alle sue finalità. (Cont. e fine al prossimo numero)

NOTIZIE in breve

IL GOVERNO REGIONALE SICILIANO, presieduto dal deputato socialista on. Corallo, ha rassegnato le dimissioni. Dopo questa crisi del governo regionale siciliano sembrano ormai inevitabili nuove elezioni per la formazione di un nuovo Parlamento.

IL GOVERNO ITALIANO ha trasmesso a quello austriaco una nota di protesta in merito all'atteggiamento assunto da quest'ultimo sui gravi fatti dell'Alto Adige. Nella nota si fa rilevare che dal territorio austriaco sono stati introdotti nel territorio italiano esplosivi ed ordigni, destinati al compimento di attentati, manifesti istiganti alla rivolta contro l'Italia. In particolare si ricorda che all'Università di Vienna sono stati distribuiti manifestini con l'invito ad arruolarsi nei reparti d'una presunta elezione di liberazione del Sud-Tirolo.

DOPPIO LUTTO IN VATICANO per la morte, in seguito ad attacco cardiaco, del Segretario agli affari esteri dello stato Vaticano, cardinale Domenico Tardini, e del cardinale Nicola Canali, presidente della commissione cardinalizia, che corrisponde alla carica di amministratore dei beni di proprietà dello stato Vaticano.

FIERA DI ZAGABRIA

CENTRO

DAL 9 AL 24 SETTEMBRE 1961

DELL'ATTIVITÀ
ECONOMICA

JUGOSLAVA

Campionaria internazionale

d'autunno

OD 9. DO 24. SEPTEMBRA 1961

Obiščite splošni mednarodni
jesenski

ZAGREBŠKI VELESEJEM

ŽARIŠČE

EKONOMSKEGA
ŽIVLJENJA

JUGOSLAVIJE